

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора,
завідувачки кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного університету
Дугінець Ганни Володимирівни
на дисертаційну роботу Шаповал Анастасії Віталіївни
на тему «Розвиток ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи в
умовах фінансово-економічної нестабільності»,
подану до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 29 «Міжнародні відносини»
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами

Тема дисертаційної роботи Шаповал Анастасії Віталіївни «Розвиток ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи» належить до сфери наукового дослідження, що визначається як надзвичайно актуальне, особливо в контексті сучасних викликів економічного та технологічного розвитку. ІТ-сектор, як один із найдинамічніших та стрімко зростаючих компонентів сучасної економіки, на сьогодні стає вирішальним фактором у забезпеченні економічного прогресу. Постійний технологічний прогрес, що характеризується швидкими темпами інновацій, робить розвиток ІТ-індустрії стратегічним завданням для країн Центральної та Східної Європи. Створення нових робочих місць та приваблення інвестицій у цю галузь набуває особливого значення для країн, які перебувають у стані економічної трансформації.

Крім того, розвиток ІТ-сектору сприяє розширенню інфраструктури та підвищенню рівня освіти та кваліфікації фахівців, що важливо для підвищення конкурентоспроможності країн у міжнародному вимірі. При цьому, розвиток ІТ-індустрії є основою для формування цифрової економіки, яка з кожним днем стає все більш актуальною. Використання цифрових технологій вирішує такі важливі суспільні завдання, як покращення ефективності державного управління, розвиток певних сфер економіки та поліпшення якості життя населення. Таким

чином, розвиток ІТ-сектору в країнах Центральної та Східної Європи є актуальною темою, оскільки він є ключовим елементом сучасної економіки, сприяє створенню нових робочих місць, залученню інвестицій, покращенню інфраструктури, підвищенню рівня освіти та кваліфікації фахівців, а також є основою для цифрової трансформації суспільства.

Дисертаційна робота була виконана відповідно до наукових програм кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І.І. Мечникова у період 2020-2024 років. Відповідно до першої програми «Аналіз розвитку національних фінансових систем в умовах глобальної нестабільності» дисертанткою було оцінено фактори, які впливають на ефективність діяльності підприємств. Відповідно до другої програми «Фінансова політика як чинник соціально-економічного розвитку країн» Шаповал А.В. проводила дослідження з метою виявлення груп факторів, що впливають на результативність підприємств у ІТ-секторі країн Центральної та Східної Європи.

Аналіз дисертаційної роботи дозволяє зазначити про актуальність обраної та розкритої теми дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Аналізуючи дисертаційну роботу, варто відзначити її спрямованість на комплексне дослідження розвитку інформаційно-технологічного сектору в країнах Центральної та Східної Європи та виявлення факторів, що впливають на ефективність підприємств у цьому секторі. Для досягнення поставленої мети дисертанткою було ретельно визначено об'єкт та предмет дослідження. Застосування різноманітних методів аналізу, таких як морфологічний аналіз, системно-структурний підхід, компаративний аналіз, статистичний аналіз та економіко-математичні методи, уможливило глибоке проникнення у суть проблематики.

Особливо варто відзначити застосування економіко-математичних методів аналізу даних у другому та третьому розділах дисертації. Використання двох типів даних – часових рядів та панельних даних – під час моделювання забезпечило отримання достовірних результатів для кожного випадку окремо. Перевірка достовірності моделей проводилася за допомогою додаткових тестів для підтвердження їхньої логічності та адекватності.

Комплексний підхід до вибору методів аналізу сприяв отриманню надійних та достовірних результатів. Також слід зазначити про різноманітність даних, яка відображається залежно від кожної країни, що була досліджена, завдяки використанню різних статистичних баз. Це сприяє поглибленню наукового розуміння ІТ-сектору у Центральній та Східній Європі, акцентуючи на важливості та актуальності проведеного дослідження.

Наукова новизна та повнота викладення результатів дослідження

На основі аналізу дисертаційної роботи Шаповал А.В. слід зазначити значимість отриманих результатів, які відповідають ознакам наукової новизни. Вперше були ідентифіковані групи факторів, що впливають на показники результативності підприємств ІТ-сектору країн Центрально-Східної Європи. Зокрема, освітня складова, оподаткування та робоча сила були визначені як ключові фактори, що впливають на розвиток ІТ-сектору в Україні в умовах євроінтеграції. Робота дисертантки була спрямована на удосконалення методичних підходів до виявлення факторів, що впливають на результативність підприємств ІТ-сектору в Центральній та Східній Європі.

Отримані результати свідчать про використання новаторських підходів до характеристики стану інформаційно-технологічного сектору в Україні. Це було досягнуто шляхом поєднання різних аспектів, таких як розмір ІТ-підприємств, аналіз змін та сучасного стану оподаткування для суб'єктів господарювання в ІТ-секторі. Крім того, було проведено аналіз робочої сили, який включав як кількість працівників, залучених до галузі, так і витратні складові підприємств

на них. Додатково було розглянуто показники освітньої складової розвитку, такі як державні витрати на освіту та кількісні показники залучених осіб у навчання у сфері ІТ.

Ці підходи до характеристики стану ІТ-сектору в Україні дозволили отримати більш комплексну та деталізовану оцінку ситуації розвитку цієї галузі. Крім того, дослідження та робота з матеріалом допомогли дисертантці уточнити поняття «сектор інформаційних технологій», що тепер розуміється як система, що базується на суб'єктах, які координують інтеграцію технологій для різних аспектів роботи з інформацією. Також відбулося удосконалення підходів до визначення факторів розвитку ІТ-сектору в умовах фінансово-економічної нестабільності та аналізу динаміки й стану ІТ-сектору в регіоні на основі показників кадрової, освітньої та податкової складових його розвитку.

Результати роботи дисертантки були представлені у публікаціях та апробовані на міжнародних й всеукраїнських конференціях. Кількість публікацій на тему дисертації Шаповал А.В. становить 13 одиниць, з яких 4 опубліковані в українських фахових журналах, 2 в журналах, що індексуються міжнародною науковою базою Scopus (Q3, Q4). Крім того, дисертанткою було представлено два розділи у співавторстві у монографіях. Матеріали апробаційного характеру презентовані 5 опублікованими тезами.

Усе раніше зазначене підтверджує вагому наукову новизну результатів дослідження та повноту викладу матеріалу в опублікованих матеріалах.

Теоретичне та практичне значення, впровадження одержаних результатів дослідження

Отримані результати дисертаційного дослідження Шаповал А.В. відображають значимий внесок у розвиток як теоретичної, так і практичної складової, що свідчить про значний потенціал їх подальшого використання в різних сферах економіки.

По-перше, вони можуть служити основою для розробки та впровадження навчальних курсів у вищих навчальних закладах. Це сприятиме покращенню якості освітнього процесу та підготовки ІТ-фахівців, що відповідає потребам сучасного ринку праці.

По-друге, отримані результати можуть бути використані для підвищення ефективності управлінських рішень та оптимізації діяльності підприємств. Аналіз факторів, що впливають на результативність підприємств у сфері інформаційних технологій, дозволяє ідентифікувати ключові аспекти, які слід враховувати при управлінні.

По-третє, результати дослідження можуть сприяти удосконаленню державної політики щодо розвитку ІТ-сектору в Україні. Засновані на наукових даних пропозиції стосовно стимулювання розвитку цієї галузі можуть сприяти її стабільному та стійкому зростанню.

Отже, отримані результати мають велике значення для академічного світу, бізнесу та державного управління, і можуть сприяти подальшому розвитку ІТ-сектору в Україні та інших країнах Центрально-Східної Європи. Крім того, результати дисертаційної роботи інтегровані у функціонування онлайн-школи «JustSchool», у діяльності ТОВ «Старк Шиппінг» та ТОВ «Білайт Софтвер», у діяльність ТОВ «Галлі Лоджистікс».

Відсутність порушення академічної доброчесності

В роботі дисертантки Шаповал А.В. відсутній будь-який прояв плагіату та фальсифікації. Всі використані джерела інформації належним чином цитовані та вказані у списку літератури згідно з вимогами академічної етики. Дисертантка дотримувалася принципів наукової доброчесності, розкриваючи методологію дослідження та обґрунтовуючи кожен висновок на основі власного аналізу та даних. Вся робота відповідає високим стандартам академічної етики та сприяє розвитку знань у відповідній галузі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дослідження Шаповал А.В. за актуальністю, постановкою та вирішенням завдань, структурною побудовою та якістю заслуговує позитивної оцінки, але разом з тим варто виокремити певні зауваження та дискусійні положення, а саме:

1) У дисертаційній роботі велика увага приділяється аналізу впливу різноманітних факторів на результативність підприємств у секторі інформаційних технологій, зокрема податковій політиці. Основними аспектами податкового навантаження, які розглядалися, є податок на прибуток, податок на доходи та соціальні внески підприємств. Під час аналізу та побудови економіко-математичних моделей взаємозв'язку між показниками результативності підприємств та зазначеними податковими ставками, основна увага була приділена агрегованій сумі цих податків. Однак, розгляд та порівняння впливу кожного з цих податків окремо, а також їх сукупність при побудові моделей може привести до більш глибокого розуміння механізмів фіскального регулювання та їх впливу на розвиток ІТ-сектору.

2) У другому розділі дисертантка здійснила ґрунтовний аналіз стану ІТ-сектору країн Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), обравши для дослідження Молдову, Румунію, Чехію, Польщу, Болгарію та Угорщину. На основі зібраних та оброблених даних, дисертантка зробила висновки щодо загального стану ІТ-сектору в регіоні ЦСЄ, окресливши основні тенденції. Однак, варто зауважити, що в роботі не було розглянуто інші країни регіону, такі як Словаччина, Словенія, Хорватія, Латвія, Литва, Естонія та інші. Це створює певні обмеження для повного розуміння ситуації в ІТ-секторі Центральної та Східної Європи. Залучення ширшого кола країн до аналізу дозволило б надати більш комплексну картину, що відобразила б різноманіття підходів до розвитку ІТ-сектору та покращило узагальнені висновки.

3) У другому розділі дисертаційної роботи для кожної країни в дослідженні було розглянуто два основні типи моделей залежності показників результативності: перші, відображають кожен складову розвитку ІТ-сектору окремо (такі як освітня складова, податкова політика та робоча сила); другі, що

включають показники з кожної із запропонованих складових розвитку у спільну модель. Проте для більш глибокого розуміння та наукового обґрунтування методології дослідження, доцільним було б пояснення дисертанткою причин проведення обох типів аналізу.

4) У другому розділі роботи проаналізовано стан та динаміку розвитку ІТ-секторів країн Центральної та Східної Європи, в той час, як в третьому розділі дисертантка аналогічно дослідила Україну, виявивши її специфіку в контексті регіональних тенденцій. Проте робота могла б виграти від більш поглибленого та наочного порівняння отриманих результатів України з країнами ЦСЄ, які представлені у 2 розділі. Даний підхід дозволив би чітко окреслити сильні та слабкі сторони українського ІТ-сектору, визначивши напрями для покращення на основі успішних практик інших країн, і посилює наукову та практичну цінність отриманих результатів дисертанткою.

5) У п. 3.3. дисертаційної роботи було застосовано моделювання на панельних даних для аналізу та визначення факторів впливу на результативність ІТ-підприємств в Україні з використанням тесту на опущені змінні, який був представлений у п. 1.3. Однак, для більш глибокого осмислення та вичерпного розкриття сутності використаного тесту, було б відповідним та обґрунтованим розширити теоретичні основи у п. 1.3. та привести аналіз робіт попередників, в яких використовується цей чи схожий тест.

Проте висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, не заперечують та не спростовують концептуальних положень дисертації Шаповал А.В., а скоріше свідчать про науковий інтерес та слугують підставою для дискусії.

Загальний висновок та оцінка дисертаційної роботи

Науковий внесок Шаповал Анастасії Віталіївни, відображений у її дисертаційній роботі, відзначається актуальністю, важливістю та високим рівнем наукової досконалості. Дисертантка продемонструвала не лише актуальність

свої роботи, але й наукову новизну, представивши ряд суттєвих висновків та рекомендацій. Отримані результати наукового дослідження вже знайшли відображення у наукових публікаціях, пройшли наукову апробацію та відповідають високим стандартам академічної доброчесності. Дисертаційна робота є самостійною та комплексною науковою працею, яка пропонує нові підходи та засоби вирішення актуальних проблем у галузі міжнародних економічних відносин. За своїм змістом та науковою новизною дисертаційна робота відповідає необхідним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також виконана відповідно до «Вимог щодо оформлення дисертації», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40, та іншого чинного законодавства, а Шаповал Анастасія Віталіївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного
університету

Ганна ДУГІНЕЦЬ

